Lietas Nr. A420491313
Lietas arhīva Nr. A42-01871-14/37

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Jelgavā 2014.gada 6.augustā

Administratīvā rajona tiesa

šādā sastāvā: tiesnesis A.Vīksne,

piedaloties pieteicējam /V.S./ un atbildētājas - Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvim /A.B./,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /V.S./ pieteikumu par Jelgavas cietuma administrācijas faktiskās rīcības, līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, atzīšanu par prettiesisku, morālā kaitējuma atlīdzinājumu.

Aprakstošā daļa

[1] 2012.gada 28.decembrī Jelgavas cietumā saņemts /V.S./ (turpmāk - pieteicējs) 2012.gada 28.decembra iesniegums, no kura satura izriet, ka pieteicējs sūdzas par speciālo līdzekļu (roku dzelžu) piemērošanu pieteicējam Jelgavas cietumā.

2013.gada 11.janvārī Jelgavas cietuma administrācija sniedza pieteicējam atbildi Nr.8/8-166 „Par atbildes sniegšanu" (turpmāk arī atbilde), kurā pieteicējam norādīja, ka Uzraudzības daļas amatpersonas saskaņā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes (turpmāk – Pārvalde vai iestāde) 2007.gada 28.februāra Uzraudzības kārtību nodrošina notiesāto pavadīšanu. Informējot, ka, ņemot vērā individuālo personību un uz mūžu notiesāto novirzi uz uzbrukumiem administrācijai, pavadot uz mūžu notiesātos, kā personīgās drošības līdzekli var izmantot roku dzelžus.

Pārvaldē 2013.gada 7.februārī saņemts pieteicēja 2013.gada 5.februāra iesniegums, kurā pieteicējs cita starpā sūdzas par Jelgavas cietuma lēmumu Nr.8/8-166 „Par atbildes sniegšanu", lūdz Jelgavas cietuma izsniegto administratīvo aktu (lēmumu) atzīt par prettiesisku un to atcelt, bet lietas apstākļus izskatīt atkārtoti pēc būtības.

Ar Pārvaldes priekšnieka p.i. 2013.gada 31.maija lēmumu Nr.1/15-S/686/1112 (turpmāk - Lēmums) atzīta par tiesisku Olaines (Jelgavas) cietuma administrācijas rīcība, konvojējot pieteicēju ārpus kameras, uzliekot roku dzelžus.

Lēmumā konstatēts turpmāk minētais.

[1.1] Atbildi uz pieteicēja 2012.gada 28.decembra iesniegumu Jelgavas cietuma administrācija sniedza Iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā. Brīvības atņemšanas iestādes atbildes saskaņā ar ieslodzīto sūdzībām par speciālo līdzekļu pielietošanu nav administratīvais akts Administratīvā procesa likuma (turpmāk - APL) 1.panta trešās daļas izpratnē, jo neatbilst administratīvā akta pazīmēm. Konkrētajā gadījumā Jelgavas cietuma atbilde nenodibina, negroza un neizbeidz konkrētas tiesiskās attiecības, kā arī brīvības atņemšanas iestādes atbildē iepriekš minētājā jautājumā, kas saistīts ar brīvības atņemšanas soda izciešanas apstākļiem, trūkst galējā noregulējuma rakstura.

Pieteicējs kļūdaini noteicis Jelgavas cietuma administrācijas sniegtās atbildes tiesisko dabu. Interpretējot pieteicēja iesnieguma iesniegšanas patieso mērķi, Pārvalde konstatē, ka pieteicējs neapstrīd Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, nesniedzot atbildi pēc būtības, bet faktiski apstrīd Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, kas izpaudās kā nepamatota speciālo līdzekļu (roku dzelžu) pielietošana, ik reizi izvedot pieteicēju no kameras.

[1.2] Pieteicējs Jelgavas cietumā sodu izcieš no 2009.gada 14.augusta, šobrīd izcieš sodu Jelgavas cietuma astotās vienības /numurs/ kamerā. Ņemot vērā minēto, secināms, ka pieteicējs sūdzas par Jelgavas cietuma administrācijas rīcību saistībā ar speciālo līdzekļu (roku dzelžu) pielietošanu pieteicējam Jelgavas cietumā laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim.

[1.3] No iesnieguma satura nepārprotami izriet, ka pieteicējam bija zināms par, viņaprāt, nepamatotu speciālo līdzekļu (roku dzelžu) pielietošanu Jelgavas cietumā, ik reizi izvedot viņu no kameras, un pieteicējam vien zināmu iemeslu dēļ šī rīcība netika apstrīdēta. Pārvaldē saņemtais iesniegums datēts ar 2013.gada 5.februāri. Līdz ar to Pārvalde secina, ka pieteicējs ir nokavējis Jelgavas cietuma administrācijas rīcības, pielietojot speciālos līdzekļus (roku dzelžus) ik reizi, izvedot pieteicēju no kameras, laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2012.gada 4.februārim, apstrīdēšanas termiņu un nav lūdzis procesuālo termiņu atjaunot, līdz ar to iesniegums šajā daļā ir atstājams bez izskatīšanas.

[1.4] 2003.gada 25.septembrī pieteicējs tika notiesāts Zemgales apgabaltiesā pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta, 176.panta trešās daļas, 159.panta otrās daļas, 160.panta otrās daļas, 50.panta pirmās daļas, 51.panta ar brīvības atņemšanu - mūža ieslodzījums, mantas konfiskāciju. Spriedums stājās likumīgā spēkā 2004.gada 18.maijā.

Pieteicējs izdarīja tīšu prettiesisku citas personas slepkavību. Slepkavība izdarīta pastiprinošos apstākļos, saistīta ar nolaupīšanu. Personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās izdarīja svešas kustamas mantas nolaupīšanu, stājās dzimumsakaros, lietojot vardarbību un draudus. Pieteicējs ar nodomu iesaistīja noziedzīga nodarījuma izdarīšanā par sevi daudz jaunāku personu. Noziedzīgās rīcības sekas - vairāku personu pazemojumi, rezultātā smagas psiholoģiskās traumas, citas personas nāve.

[1.5] Pieteicējs piespriestā soda izciešanas laikā pieļāva 39 soda izciešanas režīma pārkāpumus, savukārt disciplināri sodīts bija 35 reizes. Pārsvarā pieteicējs sodīts par pārkāpumiem, kuri atbilstoši Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk - Kodekss) nosacījumiem kvalificēti kā rupji un sistemātiskie pārkāpumi.

[1.6] Lai pildītu Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai rekomendācijas par uz mūžu notiesāto personu individuālo riska novērtējumu un attiecīgu drošības līdzekļu piemērošanu, saskaņā ar Pārvaldes 2005.gada 14.aprīļa rīkojumu Nr.48 „Par uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisiju" Daugavgrīvas cietumā un Jelgavas cietumā ir izveidota uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisija, kura divas reizes gadā izvērtē katra ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālo riska pakāpi. Komisijā piedalās visi iespējamie speciālisti, proti, ne mazāk kā astoņas personas, ar mērķi nodrošināt lēmuma objektivitāti, izslēgt jebkādas amatpersonas personīgo ieinteresētību un pēc iespējas efektīvāk noteikt ieslodzītā resocializācijas un uzvedības korekcijas sasniegšanas pakāpi un turpmākās diagnostikas nepieciešamības biežumu konkrētajai ieslodzītajai personai.

[1.7] Ievērojot pieteicējam piespriestā brīvības atņemšanas soda ilgumu un noziedzīgā nodarījuma raksturojumu, Pārvaldes ieskatā, soda izpildes laikā viņam ir nepieciešama intensīvākā resocializācija, rūpīga tiesiskās uzvedības korekcija un neapšaubāmi pastiprināta uzraudzība, lai nepieļautu personu dzīvības un veselības apdraudējumu iestāšanos un operatīvi novērstu iespējamās negatīvās sekas brīvības atņemšanas iestādes teritorijā un citu personu vidū ieslodzījuma vietā. Pastiprināta uzraudzība konkrētajā tiesiskajā situācijā nozīmē ne tikai notiesātā fiziskā uzraudzību no uzraugu puses, bet arī pieteicēja pastiprināta uzraudzību no psiholoģiskā un emocionālā aspekta kopējās sociālās problēmas risināšanai. Ņemot vērā pieteicēja noziedzīga nodarījuma raksturojumu, ir grūti prognozēt viņa uzvedību, agresijas rašanās mijsakarības un attīstības cēloņus, it īpaši nojaust iespējamo apziņas pārslēgšanas momentu uz upura vardarbību.

[1.8] Pārvaldes pienākums ir jebkuras personas, proti, notiesāto personu, amatpersonu, darbinieku, citu piesaistītu speciālistu un ieslodzījuma vietas apmeklētāju pasargāšana no noziedzīgiem apdraudējumiem brīvības atņemšanas iestādes teritorijā.

[1.9] Nevar būt vienādi un/vai salīdzināmi apstākļi soda progresīvās izpildes sistēmas pielietošanas laikā, jo katrs cilvēks neatkarīgi no viņa statusa (konkrētajā gadījumā - notiesātā statuss) ir indivīds (dažāds vecums, dažādi sociālie apstākļi pirms ieslodzījuma, dažāds izglītības līmenis, piespriestais brīvības atņemšanas sods, kā arī pastāv daudz citu dažādu kritēriju un īpašību).

[1.10] Sakarā ar noslieci uz bēgšanu, uzbrukumu un suicīdu pieteicējs ir ņemts kontrolē ieslodzījuma vietās. Pirms kontroles uzlikšanas Drošības daļas amatpersonas, kuras citā starpā atbild arī par iespējamo noziedzīgo nodarījumu novēršanu un nekārtību nepieļaušanu brīvības atņemšanas iestādes teritorijā, vienmēr pārbauda saņemto operatīvo informāciju. Informācijai apstiprinoties, pieteic vadībai motivētu ziņojumu par nepieciešamību konkrētu personu ņemt kontrolē un pastiprinoši uzraudzīt.

Vienlaikus, lai nodrošinātu citu valsts iestāžu amatpersonu tiesisku aizsardzību, notiesāto personu konvojēšanas laikā ar speciālo Valsts policijas tiem mērķiem paredzēto transportu, lai nepieļautu šo personu dzīvības un veselības apdraudējumu iestāšanos no notiesāto puses, kompetentas Pārvaldes un tās struktūrvienību amatpersonas obligāti informē iesaistītās valsts institūcijas par notiesātās personas nosliecēm.

[1.11] 2006.gada 31.martā izdota Ieslodzījuma vietu pārvaldes kārtība Nr.1/12-2 „Speciālo līdzekļu pielietošanas kārtība ieslodzījuma vietās" (turpmāk - Kārtība), kas saskaņota ar Tieslietu ministriju un izdota saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72.panta pirmās daļas 2.punktu. Kārtība stājās spēkā 2006.gada 3.aprīlī. Saskaņā ar Kārtību lēmumu par speciālo līdzekļu pielietošanu ārkārtējās gadījumos pieņem amatpersona patstāvīgi, izvērtējot konkrētos apstākļus un situāciju. Konkrētajā tiesiskajā situācijā šādu lēmumu 2011.gada 30.decembrī un 2012.gada 15.jūnijā pieņēma ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējuma komisija (turpmāk arī komisija). Saskaņā ar Jelgavas cietuma komisijas pieņemto lēmumu, konvojējot pieteicēju (visos gadījumos, kad pieteicējs atrodas ārpus kameras), speciālo līdzekļu - roku dzelžu pielietošana ir obligāta drošības apsvērumu dēļ.

[1.12] Roku dzelži pieteicējam tika pielietoti viņa pavadīšanai no kameras (palātas) uz pastaigām, pirti vai pie ārsta, līdz ar to roku dzelžu pielietošanas laiks bija īslaicīgs.

[1.13] Medicīnisko procedūru laikā notiesātajiem roku dzelži netiek piemēroti saskaņā ar Kārtības 8.punktu.

[1.14] Gadījumā, ja notiesātais tiek pārvietots no vienas kameras uz citu vai konvojēts uz citām valsts institūcijām, Jelgavas cietumā viņa mantas palīdz nest notiesātais, kurš strādā saimnieciskajā apkalpē.

[1.15] Pieteicēju izvedot uz telefona sarunām, viņam netiek piemēroti roku dzelži, saslēdzot uz muguras, bet pielietojot roku dzelžus kā drošības līdzekli, rokas roku dzelžos tiek saslēgtas priekšpusē, telefona sarunas laikā pieteicējam netiek piemēroti roku dzelži.

[1.16] Pieteicējs izcieš sodu Jelgavas cietuma astotajā vienībā /numurs/ kamerā, kura atrodas pirmā korpusa pirmajā stāvā, pastaigu laukums atrodas uz pirmā korpusa jumta ceturtajā stāvā. Izvedot uz pastaigām, pieteicējam netiek piemēroti roku dzelži, saslēdzot uz muguras. Vienlaikus Jelgavas cietuma administrācija izziņā Pārvaldei norāda, ka pieteicēja apgalvojums, ka Jelgavas cietuma amatpersona „kad atver durvis iešanai uz pastaigu, tad bez jebkāda pamata vēzē ar speciālajiem līdzekļiem - roku dzelžiem, iebiedē vai draud pieteicējam", neatbilst faktiskajiem apstākļiem.

[1.17] Ievērojot Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta pirmajā un ceturtajā daļā minēto un izvērtējot pieteicēja iesniegumā minēto kopsakarā ar pārbaudes gaitā iegūto informāciju, Pārvaldei nav pamata apšaubīt Jelgavas cietuma administrācijas sniegtās informācijas patiesumu. Pārvalde lielāku ticamību par notikušā apstākļiem piešķir Jelgavas cietuma amatpersonu sniegtajām ziņām, un pieteicēja iesniegumā minēto Pārvalde uzskata par neatbilstošu faktiskajiem apstākļiem.

[1.18] 2013.gada 1.aprīlī stājās spēkā likums „Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā", kas cita starpā noteic papildināt Kodeksa septīto nodaļu ar 50.^{8} pantu par speciālo līdzekļu piemērošanu notiesātajiem ar brīvības atņemšanu uz visu mūžu (mūža ieslodzījums) brīvības atņemšanas iestādes teritorijā.

[2] Nepiekrītot Lēmumam daļā par Jelgavas cietuma administrācijas rīcību, līdz 2013.gada 1.aprīlim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, pieteicējs to pārsūdzēja Administratīvajā rajona tiesā.

Pieteikums pamatots ar sekojošiem argumentiem.

[2.1] Kopš 2009.gada augusta pieteicējs sodu izcieš Jelgavas cietumā, kur no ierašanās brīža cietuma administrācija sistemātiski ikdienā nepamatoti vai prettiesiski ar īpašu cinismu un agresiju piemēro speciālos līdzekļus – roku dzelžus, pavadot pieteicēju ārpus kameras korpusa un cietuma teritorijas ietvaros.

Aicinot uz pastaigu, cietuma amatpersonas nebrīdina, ka tiks piemēroti roku dzelži, taču, kad atveras kameras durvis izvešanai uz pastaigu, bez jebkāda pamata vēzē ar speciālajiem līdzekļiem, iebiedē vai draud pieteicējam. Pieteicējs nevienu reizi netika veicis aizliegtu darbību, saistībā ar kuru būtu pamats pielietot speciālos līdzekļus. Turklāt cietuma amatpersonas atsakās sastādīt protokolu par speciālo līdzekļu piemērošanas faktu.

Cietuma administrācija ignorē, ka pieteicējam ir būtiski veselības traucējumi un ka viņš ar grūtībām pārvietojas. Pieteicējam spēka trūkuma dēļ fiziski ir bail iet uz pastaigu, jo pieteicējs ir saslēgts roku dzelžos ar rokām aiz muguras un viņam ir bail nokrist un sakropļoties vai nosisties, ņemot vērā, ka pastaigas laukums ir ceturtajā stāvā uz korpusa jumta, bet uzraugi ir agresīvi.

Speciālo līdzekļu piemērošana tika īstenota ar cilvēka cieņas pazemošanu vai necilvēcīgu – cietsirdīgu spīdzināšanu. Proti, telefonsarunu izmantošanas laikā ir gadījumi, kad pieteicēju ar roku dzelžiem pieslēdz pie durvju restēm; saslēgtam roku dzelžos liek nest pilnas somas ar mantām; medicīnisko procedūru laikā ar roku dzelžiem pieslēdz viņu pie krēsla pazemojošās pozās ar īpašu cinismu un nežēlību.

[2.2] Atbilde nav pamatota ne ar vienu ārējo normatīvo aktu, kā arī vispār nav minēts strīda jautājums, t.i., fiziskās veselības traucējumi, pastaigas apmeklēšana un nepamatotā speciālo līdzekļu piemērošana, pavadot pieteicēju. Turklāt atbildi ir sastādījis Uzraudzības daļas priekšnieks, uz kura lēmuma vai norīkojuma pamata arī tika īstenota sistemātiska pieteicēja prettiesiska spīdzināšana ar speciālajiem līdzekļiem.

[2.3] 2012.gada 17.oktobrī pieteicējs apstrīdēja Pārvaldes amatpersonu rīcību, iesniedzot apstrīdēšanas iesniegumu ģenerālprokuroram. Uz pieteicēja iesnieguma pamata tika uzsākts kriminālprocess Nr.12220002412. Jelgavas prokuratūra ar 2012.gada 22.novembra lēmumu Nr.4/3381 saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 371.panta trešo daļu nosūtīja Pārvaldei izmeklēšanai kriminālprocesa Nr.12220002412 materiālus.

Pārvaldes priekšnieks ar 2013.gada 10.janvāra lēmumu Nr.1/10-S/6684 nolēma uzsākt kriminālprocesu. Līdz ar to ir acīmredzams, ka Pārvaldei ir zināms, ka speciālo līdzekļu piemērošana pieteicējam ir prettiesiska un/vai nevar tikt piemērota ieslodzītajiem neatkarīgi no piespriestā soda mēra.

[2.4] Pārvalde nebija tiesīga apvienot pieteicēja 2013.gada 5.februāra apstrīdēšanas iesniegumu ar no Jelgavas prokuratūras saņemto pieteicēja 2013.gada 15.februāra iesniegumu, jo Jelgavas prokuratūras prokurors savā 2013.gada 19.februāra norīkojumā Nr.4/486 ir objektīvi norādījis Pārvaldei, ka konkrētā sūdzība ir skatāma Kriminālprocesa likuma 371.panta otrajā daļā noteiktajā kārtībā. Tiesai būtu pienākums norādīt Pārvaldei uz konkrēto likuma pārkāpumu vai apzinātu atteikumu izmeklēt noziedzīgu nodarījumu.

[2.5] 2012.gada decembrī no Jelgavas prokuratūras prokurora lēmumiem Nr.4/(1.1330)3979 un Nr.4(1.1330;1.1467)9409 pieteicējam kļuva zināms, ka Jelgavas cietuma un Pārvaldes amatpersonas ilgstošā laika posmā prettiesiski pielietoja roku dzelžus, ikdienā pavadot pieteicēju korpusa ietvaros vai cietuma teritorijā. Uzzinot par prettiesisko rīcību, pieteicējs vērsās ar sūdzību pie cietuma priekšnieka.

Pārvalde sistemātiski meloja, ka it kā speciālo līdzekļu piemērošana ir paredzēta vai tiek īstenota uz ārējo normatīvo aktu pamata. Jelgavas cietuma amatpersonas, pat saņemot prokurora protestu (iesniegumu) ar norādi pārtraukt nepamatoto speciālo līdzekļu piemērošanu ieslodzītajiem, turpināja piemērot roku dzelžus ikdienā, pavadot pieteicēju ārpus kameras. Speciālie līdzekļi pieteicējam tika piemēroti līdz 2013.gada 1.aprīlim.

[2.6] No APL 188.panta 3.^{1} daļas un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 17.panta izriet, ka Pārvalde ir nepamatoti atstājusi bez izskatīšanas pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumu daļā. APL 56.panta 1.^{1} daļa un 77.pants uzliek iestādei par pienākumu atstāt apstrīdēšanas iesniegumu bez virzības, ja iesniedzējs nav ievērojis iesnieguma iesniegšanas kritērijus, nosakot

termiņu trūkumu novēršanai, kā arī dod administratīvā procesa dalībniekam norādījumus un ieteikumus (APL 59.panta pirmā daļa). Pēc analoģijas piemērojams APL 192.pantapirmās daļas 3.punkts

[2.7] Nav pamatots Pārvaldes apgalvojums, ka atbilde nav administratīvais akts. Tas, ka Pārvalde neuzrāda speciālās tiesību normas, kuras tieši norāda, ka Pārvaldes amatpersonas ilgstošā laika posmā prettiesiski pārkāpušas normatīvos aktus, ir mainījis pieteicēja uzturēšanās vai uzraudzības tiesisko statusu no slēgta tipa cietuma zemākās režīma pakāpes uz Pārvaldes patvaļīgi radīto īpaši sadistisko cietuma režīmu ar speciālo līdzekļu piemērošanu.

Ministru kabineta 2005.gada 1.novembra noteikumi Nr.827 „Ieslodzījuma vietu pārvaldes nolikums" nepiešķir Pārvaldes amatpersonām tiesības uz patvaļīgu ārējo normatīvo aktu tiesību normu, kas noteic ieslodzītās personas tiesisko statusu, ignorēšanu, uz normatīvo aktu piemērošanas interpretāciju pēc saviem ieskatiem vai tiesības patvaļīgi izdot iekšējos normatīvos aktus, kuri ir pretrunā ar ārējiem normatīvajiem aktiem un starptautisko tiesību līgumiem.

[2.8] Pārvalde Lēmumā piemēro likumu ar atpakaļejošu spēku, lai attaisnotu Jelgavas cietuma prettiesiskās darbības. Kodeksa 50.^{8} pants nevar tikt piemērots konkrētajā situācijā, jo nebija spēkā apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanas brīdī.

[2.9] Pārvalde Lēmumā atsaucas uz 2011.gada 30.decembra un 2012.gada 15.jūnija lēmumiem, ar kuriem komisija nolēma piemērot speciālos līdzekļus pieteicējam. Ne pieteicējs, ne citi ieslodzītie nekad nav tikuši pieaicināti uz minēto komisiju, neviens ieslodzītais nav ticis iepazīstināts ar komisijas lēmumu. Eiropas Komiteja spīdzināšanas novēršanas jautājumos savā kārtējā vizītē Latvijā 2007.gadā konstatēja, ka iestādes melo par individuālā riska novērtēšanas komisijām. Turklāt Pārvaldes norādes, ka pieteicējs it kā ir bēdzis, uzbrucis un īstenojis suicīdu, neatbilst lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, jo šiem apgalvojumiem nav pierādījumu.

[2.10] Pārvalde Lēmuma pieņemšanas laikā nav iepazīstinājusi pieteicēju ne ar vienu lietas materiālu, tādējādi liedzot viņam iespēju paust savu viedokli.

[2.11] Ņemot vērā Latvijai saistošās starptautiskā līguma prasības, Latvijas iestādes nevar atsaukties uz nacionālo regulējumu.

[2.12] Pamatojoties uz Augstākās tiesas nolēmumos noteikto judikatūru, Lēmums daļā par atbildi ir prettiesisks, jo tajā nav uzrādīts pieteicēja cilvēktiesību kritērijs konkrētajās publiski tiesiskajās attiecībās, līdz ar ko Pārvalde apzināti ir radījusi apstākļus, lai nevarētu konstatēt, ka ar Jelgavas cietuma rīcību būtiski tiek ierobežotas pieteicēja kā īpaši pakļautas personas cilvēktiesības. Lēmumā nav norādīts arī, ka prokurors jau savā protestā ir identificējis pieteicēja cilvēktiesību konkrētajās publiski tiesiskajās attiecībās.

[2.13] No Kodeksa 2.panta pirmās daļas, 8.panta, 50.^{4} sestās daļas, Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumiem Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi", Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 23.panta pirmās un ceturtās daļas un Kārtības 1.punkta savstarpējā interpretācijā secināms, ka ieslodzījuma vietas amatpersonas attiecībā pret pieteicēju ir nepamatoti pielietojušas speciālos līdzekļus, pavadot pieteicēju ārpus kameras un cietuma teritorijā.

Kārtības 1.un 7.punkta nosacījumi attiecas uz visām notiesātajām personām, kas atrodas brīvības atņemšanas iestādē un kuru darbības apdraud citas personas vai brīvības atņemšanas iestādes drošību un tajā noteikto kārtību, neatkarīgi no piespriestā soda ilguma. Kā arī visos gadījumos par speciālo līdzekļu pielietošanas gadījumu obligāti jāsastāda speciālo līdzekļu pielietošanas protokols reģistrācijas žurnālā.

[2.14] No Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 89. un 95.panta, Eiropas cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - Konvencija) 3.panta, Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 7. un 10.panta izriet, ka personai, atrodoties brīvības atņemšanas vietā, ir jāpakļaujas tur noteiktajai (likumīgai) personu ierobežojošai kārtībai, taču ir aizliegta necilvēcīga, cietsirdīga un cilvēka cieņu pazemojoša izturēšanās pret ieslodzīto personu.

Speciālo līdzekļu piemērošana slēgtā vidē ar pastiprinātu apsardzi un video novērošanu atzīstama par nesamērīgu, veikta ar mērķi morāli un fiziski pazemot vai iebiedēt pieteicēju. Cietuma amatpersonas ar savām darbībām ir pārsniegušas neizbēgamo (likumīgo) ciešanu līmeni attiecībā pret pieteicēju. Konkrētajā gadījumā ir acīmredzams fakts, ka veikta nežēlīga vai cietsirdīga un pazemojoša izturēšanās pret pieteicēju ilgstošā laika posmā ikdienā. Rezultātā iestājies būtisks cilvēktiesību pārkāpums.

[3] 2013.gada 19.decembra un 2014.gada 3.marta rakstveida paskaidrojumos Pārvalde prasījumu neatzīst, pamatojoties uz Lēmumā minēto un papildus paskaidrojot sekojošo.

[3.1] Jelgavas cietuma administrācija sniedza informāciju, ka pieteicējam, izvedot viņu no kameras un konvojējot (pārvietojot) cietuma teritorijā, tika pielietoti roku dzelži, saslēdzot tos no priekšpuses. Medicīnisko apskašu, telefonsarunu un pastaigu laikā roku dzelži pieteicējam tika noņemti. Ikreiz roku dzelžos pavadītais laiks, pārvietojot pieteicēju cietuma teritorijā, nepārsniedza 5-10 minūtes, atsevišķās dienās roku dzelži netika pielietoti.

[3.2] Notiesātā ar brīvības atņemšanu uz visu mūžu (mūža ieslodzījums) pastiprinātas apsardzes pasākumus un roku dzelžu pielietošanas kārtību noteic:

1) Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 23.panta pirmās daļas 5.punkts;

2) Kodeksa 50.^{4} panta sestā daļa;

3) Pārvaldes 2007.gada 28.februāra kārtība Nr. 1/12-1. „Apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtība ieslodzījuma vietās" (saskaņota ar Tieslietu ministriju 2007.gada 26.februārī (Nr.1-7.1.5/837)) un 2007.gada 7.decembrī Pārvaldes priekšnieka apstiprināts „Cietuma uzraudzības plāns Jelgavas cietumā";

4) Kārtība (saskaņota ar Tieslietu ministriju 2006.gada 24.martā (Nr.1 -9.3/1298));

5) Pārvaldes priekšnieka 2005.gada 14.aprīļa rīkojums Nr. 48 „Par uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisiju".

[3.3] Saskaņā ar Kodeksa panta 50.[4] panta sesto daļu pieteicējs ir pakļauts pastiprinātai apsardzei, kas tiek īstenota saskaņā ar Apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtību ieslodzījuma vietās.

[3.4] No Kārtības 8.punkta secināms, ka maksimālais roku dzelžu turēšanas ilgums (nepārtraukts) nevar pārsniegt 2 stundas, bet nav uzskaitīti visi iemesli, kas būtu par pamatu to noņemšanai. Praksē tie galvenokārt izriet no ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 23.panta pirmajā daļā prezumētiem roku dzelžu pielietošanas nosacījumiem, proti, roku dzelži tiek noņemti pēc tam, kad ir novērsts ieslodzītā uzbrukums personai, atbrīvots ķīlnieks, aizturēta persona, kas nepakļāvās vai pretojās amatpersonai, kā arī pēc tam, kad ir pabeigta ieslodzītā konvojēšana ieslodzījuma vietas teritorijas ietvaros un arī ārpus tās, u.c.

No pārbaudē iegūtas informācijas konstatēts, ka pieteicējam roku dzelžu pielietošanas gadījumos nav bijusi nepieciešama medicīniskā palīdzība. Tostarp arī pieteicējs nenorāda uz miesas bojājumu nodarīšanas faktiem, kad pret viņu izvešanas laikā no kameras tika pielietoti roku dzelži, bet netika sastādīts Speciālo līdzekļu pielietošanas protokols.

[3.5] No individuālā riska izvērtēšanās komisijas 2011.gada 30.decembra un 2012.gada 15.jūnija lēmumiem Pārvalde konstatēja, ka pieteicēja individuālā riska novērtēšanas laikā ir sniegts Sociālās rehabilitācijas daļas amatpersonas notiesātā raksturojums *(raksturojas negatīvi, atbalsta kriminālpasaules tradīcijas, uzskata sevi par kriminālo autoritāti, pret administrācijas pārstāvjiem noskaņots naidīgi/nelabvēlīgi)*, Uzraudzības, Drošības un Uzskaites daļu pieteicēja raksturojums *(nosliece uz bēgšanu, nosliece uzbrukt administrācijas pārstāvjiem, ir nepieciešamība nodrošināt notiesātajam pastiprinātu apsardzi un maksimālu uzraudzību, speclīdzekļu pielietošana ir obligāta)*, no psiholoģiskā aspekta pieteicējs raksturots kā paranojāla personība, kas atsakās no komunikācijas ar psihologu, ir ļoti aizdomīgs. Šo atzinumu, slēdzienu un secinājumu rezultātā ir vienbalsīgi pieņemts lēmums par speciālo līdzekļu pielietošanu.

[3.6] Veicot pārbaudi, prokurors A.Egle konstatēja, ka nedz ieslodzījuma vietu pārvaldes likums, nedz Kārtība neparedz iespēju pielietot speciālos līdzekļus pastāvīgi.

Pārvaldes 2005.gada 14.aprīļa rīkojuma Nr.48 „Par mūža notiesāto individuālā riska izvērtēšanas komisiju" 3.punkts, atbilstoši kuram komisijai uzdots katram notiesātajam individuāli noteikt nepieciešamo drošības līdzekli (roku dzelžus), konvojējot uz pastaigu laukumiem, pirti, medicīniskās aprūpes un rehabilitācijas pasākumiem, kā arī minēto pasākumu laikā, ir prettiesisks kā neatbilstošs ārējam aktam. Kodeksā un Ieslodzījuma vietu pārvaldes likumā termins „drošības līdzeklis" lietots tikai tā kriminālprocesuālajā nozīmē, apzīmējot vienu no drošības līdzekļiem - apcietinājumu. Minēto iemeslu dēļ arī Jelgavas cietuma uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisijas 2012.gada 15.jūnija lēmums - konvojējot pieteicēju ārpus kameras speciālo līdzekļu roku dzelžu izmantošana ir obligāta drošības apsvērumu dēļ - nevar tikt atzīts par tiesisku.

Virsprokurors brīdināja, ka gadījumā, ja likumam neatbilstoša rīcība tiks turpināta un tās rezultātā tiks nodarīts būtisks kaitējums valsts varai vai pārvaldības kārtībai, vai ar likumu aizsargātām personas tiesībām un interesēm, iespējama krimināltbildība pēc Krimināllikuma XXIV nodaļas „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā". Ievērojot minēto, līdz Kodeksa 50.[8] panta grozījumu stāšanās spēkā prokurors aicināja atcelt uz mūžu notiesāto personu individuālā riska izvērtēšanas komisijas lēmumus.

No minēta secināms, ka Ģenerālprokuratūra ir paudusi citu viedokli (pamatojot savu viedokli ar ārējo tiesību normu neesamību, neņemot vērā Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk - CPT) atziņas) par roku dzelžu pielietošanu notiesātajam pieteicējam, lai gan līdz šim Pārvalde ir informējusi gan CPT, gan Tieslietu ministriju par roku dzelžu pielietošanas kārtību uz mūžu notiesātām personām, tostarp arī pieteicējam.

[3.7] Cita starpā likuma „Par policiju" 13.panta pirmajā daļā ir uzskaitīti gadījumi, kad policijas darbinieks var pielietot roku dzelžus. Speciālo līdzekļu veidus un šo līdzekļu lietošanas kārtību nosaka Ministru kabineta 2011.gada 18.janvāra noteikumi Nr.55 „Noteikumi par speciālo līdzekļu veidiem un kārtību, kādā tos lieto policijas darbinieki un robežsargi". Tostarp šo noteikumu 19.punkts atļauj roku dzelžus lietot, ja nepieciešams pārvietot ārpus ieslodzījuma vielas personu, kura notiesāta ar mūža ieslodzījumu. Roku un kāju dzelžus nenoņem visā personas pārvietošanas un uzraudzības laikā.

Praktiski līdz šim tikai iekšējais normatīvais akts noteica kārtību, kādā Pārvaldes amatpersonas lieto speciālos līdzekļus, ko Pārvalde piemēroja, ievērojot juridiskās obstrukcijas principu.

[3.8] Pieteicējs nav ievērojis ārpustiesas izskatīšanās kārtību jautājumā par kaitējuma atlīdzinājumu. Līdz ar to Pārvalde lūdz tiesu atstāt pieteicēja pieteikumu bez izskatīšanas daļā par kaitējuma atlīdzinājumu.

[3.9] Pārvalde administratīvā procesa sākotnējā stadijā konstatēja, ka pieteicējs Jelgavas cietumā sodu izcieš no 2009.gada 14.augusta, savukārt savu neapmierinātību ar roku dzelžu pielietošanu, pavadot pieteicēju cietuma teritorijā, nepārprotami paudis par pēdējiem diviem gadiem no iesnieguma noformēšanas (tas ir, par laikposmu no 2011.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim). Līdz ar to Pārvaldei bija pamats vērtēt pieteicēja prasījumu laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim. Izskatot pieteicēja iesniegumu, Pārvalde secināja, ka pieteicējs ir nokavējis iestādes faktiskās rīcības, kura, iespējams, tika veikta laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2012.gada 5.februārim, apstrīdēšanas termiņu.

Ņemot vērā minēto, Pārvalde, sniedzot tiesai paskaidrojumu, iesniedza Jelgavas cietuma administrācijas faktiskās rīcības, kura tika veikta attiecībā uz pieteicēju laikposmā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, vērtējumu, kā arī Pārvaldes rīcībā esošos pierādījumus, kas attiecas uz izskatāmo laikposmu.

[3.10] Pieteicējs saviem iebildumiem ir pievienojis Daugavgrīvas cietuma komisijas 2008.gada 27.maija protokola Nr.5 kopiju un Daugavgrīvas cietuma komisijas 2009.gada 24.februāra protokola Nr.2 kopiju. Pārvaldes ieskatā, minētie dokumenti nav attiecināmi

uz konkrēto lietu.

[3.11] Iestādes rīcība, kas vērtējama kā speciālo līdzekļu nepamatota pielietošana, faktiskas sekas rada brīdī, kad šī rīcība ir veikta, nevis pēc kāda laika, kad privātpersona saņem informāciju (apstiprinājumu) no kādas citas personas vai iestādes, ka konkrēti uzturēšanas apstākļi ieslodzījuma vietā var radīt būtisku cilvēktiesību pārkāpumu vai pārkāpj kāda normatīvā akta nosacījumus. Konkrētajā tiesiskajā situācijā par brīdi, kad pieteicējs uzzināja par iestādes faktiskās rīcības veikšanu uzskatāms brīdis, kad šī rīcība tika veikta. Līdz ar to acīmredzami, ka pieteicējs ir nokavējis Jelgavas cietuma faktiskās rīcības apstrīdēšanas termiņu, kas, iespējams, tika veikta līdz 2012.gada 5.februārim.

[3.12] APL 56.panta 1.[1] daļa un 77.panta otrā daļa skaidri paredz gadījumus, kad iestādei ir pienākums atstāt iesniegto iesniegumu bez virzības. Citos gadījumos iestāde nav tiesīga atstāt iesniegto iesniegumu bez virzības pat tad, ja iesniegums nav pamatots vai nepareizi noformēts (APL 56.panta ceturtā daļa). Pārvalde uzskata pieteicēja viedokli, ka konkrētajā jautājumā būtu piemērojama analoģija, par nepamatotu, jo analoģijas princips administratīvajā procesā piemērojams gadījumos, ja tiek konstatēta tiesību sistēmas nepilnība konkrētajā jautājumā. Savukārt jautājums par nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanas kārtību ir pilnīgi noregulēts APL, līdz ar to konkrētajā gadījumā nav pamata piemērot analoģiju.

[3.13] Pārvaldes priekšnieka pienākumu izpildītāju uz Pārvaldes priekšnieka prombūtnes laiku apstiprina ar Tieslietu ministrijas vadītāja rīkojumu. Nevienai citai amatpersonai, izņemot Tieslietu ministrijas rīkojumā noteiktajai amatpersonai, nav tiesību pārstāvēt Pārvaldi, kā arī parakstīt dokumentus Pārvaldes vārdā.

Paskaidrojuma sniegšanas laikā ar Tieslietu ministrijas 2013.gada 11.decembra rīkojumu Nr.10.10.1/1767 par Pārvaldes priekšnieka tā prombūtnes laikā pienākumu izpildītāju tika noteikts Pārvaldes priekšnieka vietnieks pulkvežleitnants /pers.S/. Līdz ar to vienīgā amatpersona, kurai bija paraksttiesības 2013.gada 19.decembrī, bija /pers.S/s, kurš līdz 2012.gada 10.decembrim pildīja Jelgavas cietuma priekšnieka pienākumus.

Pārvaldes rakstveida paskaidrojumos ir atspoguļota Lēmumā Pārvaldes iepriekš paustā nostāja. Lēmuma izstrādē, pieteicēja apstrīdēšanas iesnieguma izvērtēšanā un pierādījumu iegūšanā /pers.S/ nepiedalījās. Līdz ar to Pārvaldes priekšnieka p.i. /pers.S/, parakstot Pārvaldes rakstveida paskaidrojumus, kuri pēc būtības atspoguļo Lēmumā norādītos pamatojumus Jelgavas cietuma administrācijas rīcības atzīšanai par tiesisku, nevarēja ietekmēt Pārvaldes iepriekš pausto nostāju minētājā jautājumā, paskaidrojumos nav norādīti jauni pamatojumi, kā arī nav mainīti Lēmumā atspoguļotie lietas faktiskie apstākļi.

Līdz ar to /pers.S/, pildot Pārvaldes priekšnieka pienākumus, neatradās situācijā, kura ietekmēja vai varēja ietekmēt viņa kā valsts amatpersonas, tās radinieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses.

Jelgavas cietuma administrācijai (arī Jelgavas cietuma priekšniekam, tolaik /pers.S?) nav un nevar būt subjektīvu interešu attiecībā pret ieslodzītajām personām. Arī pieteicējs nav norādījis ne uz vienu objektīvo apstākli, kas apliecinātu, ka /pers.S/ varētu būt personīgi ieinteresēts lietas iznākumā un aktīvi darbojies nolūkā noslēpt vai sagrozīt lietas apstākļus. Pieteicējs vien atklāti pauž savu personīgo nepatiku pret amatpersonu /pers.S., kā arī izsaka subjektīvu /pers.S/ rīcības vērtējumu, nepamatojot savu viedokli ne ar vienu objektīvo pierādījumu.

[3.14] Pārvaldes amatpersona, kura gatavoja paskaidrojuma projektu un noformēja dokumentus nosūtīšanai tiesai, neuzmanības pēc kļūdaini nosūtīja tiesai Jelgavas cietuma amatpersonu ziņojumus divos eksemplāros (piemēram, /personas/ utt.). Turklāt minētā neuzmanība neapstiprina pieteicēja viedokli par dokumentu viltojuma faktu.

Attiecībā uz pieteicēja minēto, ka ziņojumus ir noformējušas amatpersonas, kuras nekad nav kontaktējušās ar pieteicēju, piemēram, /pers.Z/, Pārvalde minēto vērtē kritiski, ņemot vērā, ka amatpersonas, noformējot dienesta ziņojumus, norādīja, kad un pie kādiem apstākļiem ir kontaktējušās ar pieteicēju, tajā skaitā arī /pers.Z/.

Sakarā ar pieteicēja minēto, ka ziņojumi tika rakstīti pēc/pers.S/ rīkojuma, Pārvalde vērš tiesas uzmanību uz pieteicēja personīgo negatīvo attieksmi pret konkrētu amatpersonu. Dienesta ziņojumi ir iegūti 2013.gada martā, kad tika ierosināts administratīvais process iestādē saistībā ar pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumu. Administratīvā procesa sākotnējā stadijā Pārvaldes priekšnieka vietnieks /pers.S/ nav piedalījies. Informācijas iegūšanas brīdī Jelgavas cietuma priekšnieka amatā bija cita amatpersona, līdz ar to kritiski vērtējams, ka /pers.S/ vairs nepildot Jelgavas cietuma priekšnieka pienākumus, varēja dot rīkojumu citas amatpersonas pakļautībā esošajām amatpersonām.

Pieteicēja viedoklis, ka iesniegtie dienesta ziņojumi ir šablonveidīgi, ir subjektīvs un nepamatots. Amatpersonu ziņojumi ir atšķirīgi gan pēc rakstīšanas stila, gan pēc informācijas izklāsta veida. Informācijas sniegšanas secība ir līdzīga, ņemot vērā, ka amatpersonas ir sniegušas informāciju par Pārvaldes uzdotiem jautājumiem tādā secībā, kādā tie tika uzdoti.

[4] 2014.gada 20.janvārī un 24.martā tiesā saņemti pieteicēja iebildumi par Pārvaldes rakstveida paskaidrojumiem, kur pieteicējs papildus pieteikumā minētajam norāda sekojošus apsvērumus.

[4.1] Pulkvežleitnants /pers.S/ no 2010.gada novembra līdz 2013.gada janvārim bija Jelgavas cietuma priekšnieks, t.i., faktiski ar /pers.S/ tiešiem rīkojumiem pieteicējam piemēroti speciālie līdzekļi. Šobrīd /pers.S/ sniedz tiesai paskaidrojumus un ceļ iebildumus pats par savām prettiesiskajām vai noziedzīgajām darbībām. Līdz ar to acīmredzami, ka konkrētā amatpersona Pārvaldi administratīvajā procesā nevar pārstāvēt un iestādes pusē procesuāli darboties.

/pers.S/ ļaunprātīgi izmantojis dienesta stāvokli, lai īstenotu pretdarbību tiesai, jo Pārvaldes iesniegtajos rakstveida pieradījumos nav atrodami tieši dokumentāli pierādījumi (atbilde). Tāpat Pārvalde paskaidrojumā atsaukusies uz tādiem argumentiem, kas nav minēti Lēmumā. Kā arī iesniegti, acīmredzami, pēc savstarpējas vienošanās cietuma amatpersonu ziņojumi, kurus vairākkārt parakstījusi viena un tā pati persona. Turklāt ziņojumus sastādījušas personas, kas nekad nav kontaktējušās ar pieteicēju.

[4.2] Attiecībā uz paskaidrojumā minēto, ka speciālie līdzekļi pieteicējam it kā piemēroti kā Kodeksā noteiktais resocializācijas līdzeklis, pieteicējs paskaidro, ka diez vai pēc atbrīvošanās brīvībā pieteicējam būs nepieciešams pārvietoties roku dzelžos, tātad ir acīmredzami, ka būtiski pārkāpts samērīguma, saprātīguma un labas pārvaldības princips.

[4.3] 2013.gada 19.decembra rakstveida paskaidrojumā atspoguļoti 3 līdz 23 gadu seni pieteicēja dzīves notikumi, kas satur tikai amatpersonu apgalvojumus (arī nepatiesas ziņas) bez pamatojuma. Pārvalde pēc būtības atsakās uzrādīt tiesai dokumentu oriģinālus par pieteicēja likumpaklausību un režīma ievērošanu pēdējos trīs gados. Pieteicējam kopš 2010.gada novembra nav neviena režīma pārkāpuma, t.i., viņš ir likumpaklausīgs un ievēro noteiktā režīma kritērijus. Izvērtēšanas komisijai jāvērtē pieteicējs ik sešus mēnešus.

[4.4] Ne Lēmumā, ne paskaidrojumos nav identificētas pieteicēja cilvēktiesības konkrētajās attiecībās starp valsti un notiesāto personu.

[4.5] CPT vairākkārt uzsvēra, ka sistemātiska saslēgšana roku dzelžos nav attaisnojama; tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šāda prakse tiek īstenota vidē ar augstu drošības līmeni. Šādu praksi var uzskatīt par nesamērīgu un represīvu. Tāpat CPT atzina, ka Jelgavas cietuma komisijas lēmumi par speciālo līdzekļu piemērošanu ieslodzītajiem ir nepamatoti – tukšs žests.

[4.6] Neviens nacionālais vai starptautiskais ārējais normatīvais akts neparedz iespēju pavadīt pastāvīgi notiesāto personu cietuma teritorijā, pielietojot speciālos līdzekļus.

[4.7] Pārvaldei bija jāaptur cietuma darbinieku darbības no dienas, kad saņemts apstrīdēšanas iesniegums, t.i., 2013.gada 7.februārī.

[4.8] Lai ietaupītu jau tā noslogoto tiesas laiku, konkrētajā lietā būtu saprātīgāk, ja tiesa uzreiz, izskatot lietu pēc būtības, izvērtētu arī atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu. Pieteicējs uzskata, ka atlīdzībai jābūt 7114,40 *euro*.

[5] Tiesas sēdē pieteicējs prasījumu uzturēja, pamatojoties uz pieteikumā un iebildumos minētajiem argumentiem, papildus paskaidrojot, ka Pārvaldes atsauce uz APL 79.panta pirmo daļu, ka procesuālais termiņš it kā ir jāskaita no apstrīdēšanas iesnieguma saņemšanas Pārvaldē brīža, vēršot atpakaļ ejošā gaitā uz gadu, ir nepamatots un noraidāms, jo tikai un vienīgi materiālo tiesību norma nosaka tiesības pastāvēšanas un īstenošanas iespējas ilgumu. Savukārt pārvaldes pierādījumi ar nepatiesajām ziņām ir apstrīdami kā nepatiesi un noraidāmi pilnā apjomā.

Pārvaldes pārstāvis prasījumu neatzina, pamatojoties uz Lēmumā un rakstveida paskaidrojumos minēto.

Motīvu daļa

[6] Tiesa, izvērtējot lietas materiālus, secina, ka pieteikums daļā ir pamatots, daļā atstājams bez izskatīšanas, bet daļā noraidāms.

[7] Latvijas Satversmes 95.pants paredz, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

Cietsirdīgas un cieņu pazemojošas attieksmes aizliegums ietverts arī Konvencijas 3.pantā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas veiktā Konvencijas 3.panta interpretācija konsekventi tiek izmantota arī Latvijas administratīvo tiesu praksē un uzskatīta par saskanīgu ar Satversmes 95.panta saturu.

No lietas materiāliem izriet, ka ar Lēmumu cita starpā nolemts:

1) atstāt bez izskatīšanas iesniegumu daļā par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2012.gada 4.februārim, jo pieteicējs nokavējis apstrīdēšanas termiņu un nav lūdzis to atjaunot;

2) atzīt par tiesisku Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību *(līdz 2013.gada 5.februārim),* pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju.

Secināms, ka izskatāmās lietas ietvaros tiesai jāizvērtē, vai pieteicēja norādīto apstākļu kopums ieslodzījuma vietā, proti, Jelgavas cietuma administrācijas rīcība, līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, atzīstama par prettiesisku, kā arī radījusi pieteicējam morālo kaitējumu.

[8] Lietā nav strīda, ka pieteicējs laika posmā no 2009.gada 14.augusta līdz 2013.gada 1.aprīlim atradās Jelgavas cietumā. Tāpat nav strīda, ka pieteicēja iesniegumā norādītajā laika periodā, proti, no 2011.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim, pieteicēju pārvietojot pa Jelgavas cietuma teritoriju ārpus kameras, tika pielietoti roku dzelži (*par minēto pieteicējs vērsās ar iesniegumu Pārvaldē par Jelgavas cietuma administrācijas prettiesisko faktisko rīcību).*

Lietā pastāv strīds, vai minēto speciālo līdzekļu izmantošana bija tiesiska un pamatota.

Pamatojoties uz minēto, tiesai jāpārbauda, vai likums paredz leslodzījumu vietu administrācijai piemērot speciālos līdzekļus (tajā skaitā roku dzelžus), ja tam ir pamats vai pieteicēja uzvedība radījusi tādu pamatu.

[9] No lietas materiāliem izriet, ka 2003.gada 25.septembrī pieteicējs tika notiesāts Zemgales apgabaltiesā pēc Krimināllikuma 117.panta 6.punkta, 176.panta trešās daļas, 159.panta otrās daļas, 160.panta otrās daļas, 50.panta pirmās daļas, 51.panta ar brīvības atņemšanu - mūža ieslodzījums, mantas konfiskāciju. Spriedums stājās likumīgā spēkā 2004.gada 18.maijā. Pieteicējs izdarīja tīšu prettiesisku citas personas slepkavību. Slepkavība izdarīta pastiprinošos apstākļos, saistīta ar nolaupīšanu. Personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās izdarīja svešas kustamas mantas nolaupīšanu, stājās dzimumsakaros, lietojot vardarbību un draudus. Pieteicējs ar nodomu iesaistīja noziedzīga nodarījuma izdarīšanā par sevi daudz jaunāku personu. Noziedzīgās rīcības sekas - vairāku personu pazemojumi, rezultātā smagas psiholoģiskās traumas, citas personas nāve. Pieteicējs piespriestā soda izciešanas laikā pieļāva 39 soda izciešanas režīma pārkāpumus, savukārt disciplināri sodīts bija 35 reizes. Pārsvarā pieteicējs sodīts par pārkāpumiem, kuri atbilstoši Kodeksa nosacījumiem kvalificēti kā rupji un sistemātiskie pārkāpumi.

Saskaņā ar Kodeksa panta 50.[4] panta sesto daļu pieteicējs ir pakļauts pastiprinātai apsardzei, kas tiek īstenota saskaņā ar Apcietināto un notiesāto uzraudzības kārtību ieslodzījuma vietās. Savukārt Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 22.panta pirmās daļas 1.punkts paredz, ka amatpersonai, pildot dienesta uzdevumus, ir tiesības likumos un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā lietot pret likumpārkāpējiem piespiedu līdzekļus. Atbilstoši minētā likuma 23.panta pirmajai daļai amatpersonai ieslodzījuma vietā ir tiesības lietot fizisku spēku, speciālos cīņas paņēmienus un speciālos līdzekļus, tostarp roku dzelžus, lai atvairītu uzbrukumu sev vai citām personām, aizturētu personu, kas nepakļaujas vai pretojas viņam, var bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām (ja ir pamats tā uzskatīt).

Secināms, ka strīdus periodā spēkā esošais tiesiskais regulējums pieļauj Ieslodzījumu vietu administrācijai piemērot speciālos līdzekļus *(tajā skaitā roku dzelžus)* pret uz mūžu notiesātu personu slēgta tipa cietumā pastaigu laikā vai tiekoties ar citām personām. Minēto secinājumu apstiprina arī Augstākās tiesas 2008.gada 24.oktobra lēmumā Nr.SKA-790/2008 un 2013.gada 8.oktobra lēmumā Nr.SKA 884/2013 izteiktās atziņas.

No lietas materiāliem izriet, ka sakarā ar noslieci uz bēgšanu, uzbrukumu un suicīdu pieteicējs ir ņemts kontrolē ieslodzījuma vietās. Savukārt no individuālā riska izvērtēšanas komisijas 2011.gada 4.jūnija, 30.decembra un 2012.gada 15.jūnija ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumiem izriet, ka pieteicēja individuālā riska novērtēšanas laikā ir sniegts Sociālās rehabilitācijas daļas amatpersonas notiesātā raksturojums *(raksturojas negatīvi, atbalsta kriminālpasaules tradīcijas, uzskata sevi par kriminālo autoritāti, pret administrācijas pārstāvjiem noskaņots naidīgi/nelabvēlīgi)*, Uzraudzības, Drošības un Uzskaites daļu pieteicēja raksturojums *(nosliece uz bēgšanu, nosliece uzbrukt administrācijas pārstāvjiem, ir nepieciešamība nodrošināt notiesātajam pastiprinātu apsardzi un maksimālu uzraudzību, speclīdzekļu pielietošana ir obligāta)*, no psiholoģiskā aspekta pieteicējs raksturots kā paranojāla personība, kas atsakās no komunikācijas ar psihologu, ir ļoti aizdomīgs. Komisija, izvērtējot minēto informāciju un apstākļus, vienbalsīgi pieņēma lēmumu par speciālo līdzekļu pielietošanas nepieciešamību.

Tiesa uzskata, ka iepriekšminēto apstākļu kopums norāda, ka Jelgavas cietuma administrācijai varēja rasties pamatotas aizdomas par iespējamu uzbrukumu sev vai citām personām, iespējamu nepakļaušanos vai pretošanos, mēģinājumu bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām, kā rezultātā pastāvēja pamats secinājumam par speciālo līdzekļu pielietošanu pret pieteicēju.

Tomēr aizdomas nevar pastāvēt mūžīgi, līdz ar to, vērtējot nepieciešamību pielietot pret pieteicēju speciālos līdzekļus - roku dzelžus, nepieciešams pārbaudīt, vai pieteicēja uzvedība ir palikusi nemainīga un joprojām ir pamats roku dzelžu pielietošanai pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju ārpus kameras *(kā norāda Augstākā tiesa izskatāmajā lietā, sk. 2013.gada 8.oktobra lēmuma 7.punktu).*

Secināms, ka tiesai jāvērtē, vai pieteicēja uzvedība cietumā ir radījusi pamatu piemērot roku dzelžus arī pēdējā laikā.

[10] Ar Lēmumu cita starpā nolemts atstāt bez izskatīšanas iesniegumu daļā par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību laikposmā no 2011.gada 5.februāra līdz 2012.gada 4.februārim, jo pieteicējs nokavējis apstrīdēšanas termiņu un nav lūdzis to atjaunot.

Secināms, ka Pārvalde nav vērtējusi pēc būtības pieteicēja norādītos apstākļus par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību – speciālo līdzekļu pielietošanu par laika periodu līdz 2012.gada 4.februārim. Tāpat konstatējams, ka pieteicējs nav iesniedzis APL 79.panta trešajā daļā paredzēto sūdzību, pārsūdzot minēto iestādes atteikumu. Secināms, ka pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. APL 278.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Attiecīgi tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas daļā par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību - roku dzelžu pielietošanu pret pieteicēju laika periodā līdz 2012.gada 4.februārim.

[11] Turpmāk tiesa vērtēs Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību - roku dzelžu pielietošanu pret pieteicēju laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim.

Pārvalde speciālo līdzekļu (roku dzelžu) pielietošanu pret pieteicēju minētajā laika periodā pamato ar individuālā riska izvērtēšanās komisijas 2011.gada 4.jūnija *(lietas 85-87.lapa),* 2012.gada 15.jūnija *(lietas 88.-90.lapa)* un 2012.gada 30.decembra *(lietas 160.-162.lapa)* ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumos ietvertajiem secinājumiem, proti, ka speciālo līdzekļu pielietošana ir obligāta.

Komisijas 2011.gada 4.jūnija, 2011.gada 30.decembra un 2012.gada 15.jūnija ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumos konstatēts, ka pieteicējs pieļāvis 39 režīma pārkāpumus. Sociālās rehabilitācijas daļas amatpersona sniegusi

notiesātā raksturojums *(raksturojas negatīvi, jo pieļāvis daudz pārkāpumu, psiholoģiskais stāvoklis nestabils, pret administrācijas pārstāvjiem noskaņots naidīgi, speclīdzekļu pielietošana ir obligāta).* Savukārt Uzraudzības, Drošības un Uzskaites daļas norāda, ka pieteicējam ir nosliece uz bēgšanu, nosliece uzbrukt administrācijas pārstāvjiem, ir nepieciešamība nodrošināt notiesātajam pastiprinātu apsardzi un maksimālu uzraudzību, speclīdzekļu pielietošana ir obligāta. Komisija, izvērtējot minēto informāciju un apstākļus, vienbalsīgi secināja, ka konstatējama speciālo līdzekļu pielietošanas nepieciešamība.

Tiesa, veicot pieteicēja ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumos esošās informācijas analīzi, uzskata, ka nav pierādīta nepieciešamība roku dzelžu pielietošanai, pārvietojot pieteicēju ārpus kameras laika periodā no 2012.gada 30.decembra.

Minēto tiesa pamato ar sekojošiem apsvērumiem.

Pārvalde norādījusi, ka pieteicējs pieļāva 39 soda izciešanas režīma pārkāpumus, savukārt disciplināri sodīts bija 35 reizes. Pārsvarā pieteicējs sodīts par pārkāpumiem, kuri atbilstoši Kodeksa nosacījumiem kvalificēti kā rupji un sistemātiskie pārkāpumi.

Tiesa piekrīt iestādes secinājumam, ka pārkāpumu daudzums, to regularitāte un raksturs varētu būt par pamatu aizdomām par iespējamu uzbrukumu sev vai citām personām, iespējamu nepakļaušanos vai pretošanos, mēģinājumu bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām. Tomēr tiesa norāda, ka pieteicējam pēdējo reizi disciplinārsods tika piemērots 2010.gada 2.novembrī *(sk. lietas 80.lapu),* proti, vairāk kā gadu pirms Komisijas 2011.gada 30.decembra vērtēšanas. Secināms, ka tikai minētais apstāklis - 39 soda izciešanas režīma pārkāpumi - nav uzskatāms par pietiekamu pamatu secinājumam par roku dzelžu pielietošanas nepieciešamību pieteicējam pēc 2011.gada 30.decembra. Minētais secinājums nav attiecināms uz laika periodu pirms norādītā termiņa *(individuālā riska novērtējums veikts 2011.gada 4.jūnijā)*, jo tiesa uzskata, ka mazāks laika periods, kopš beigušies pieteicēja ieslodzījuma vietas režīma pārkāpumi, nav par iemeslu secinājumam, ka ieslodzītais krasi mainījis savu attieksmi un uzvedību. Līdz ar to iestāde pamatoti uzskatīja, ka pastāv pamatotas aizdomas par iespējamu uzbrukumu sev vai citām personām, iespējamu nepakļaušanos vai pretošanos, mēģinājumu bēgt vai nodarīt kaitējumu sev un citām personām. Attiecīgi pamatota bija speclīdzekļu (roku dzelžu) pielietošana.

Savukārt attiecībā uz laika periodu pēc 2011.gada 30.decembra no Pārvaldes lietā iesniegtajiem dokumentiem neapstiprinās iestādes amatpersonu secinājumi, ka pieteicējam ir nosliece uz bēgšanu, nosliece uzbrukt administrācijas pārstāvjiem. Lietā nav iesniegti dokumenti, kas apstiprinātu minēto aizdomu pamatotību *(piemēram, fiksēts režīma pārkāpums, pieteicēja agresīva rīcība pret administrācijas amatpersonu utt.).* Tieši pretēji, 2011.gada 30.decembra ar mūža ieslodzījumu notiesātā individuālā riska novērtējumā psihologs norādījis, ka uz izpētes brīdi notiesātajam nav novērota tendence uz atklātu agresīvu uzvedību. Tiesa piekrīt, ka psihologa secinājumi par pieteicēja noslēgtību un aizdomīgumu, kas norāda uz paranoidālo personību, var radīt aizdomas, ka pieteicējs ir tendēts uz bēgšanu, ar noslieci uz vardarbību utt., bet tikai aizdomas nevar būt par pamatu secinājumam, ka nepieciešams vienmēr piemērot roku dzelžus, izvedot pieteicēju no kameras.

Minēto tiesas secinājumu apstiprina arī apstāklis, ka no lietas materiāliem neizriet, ka laika periodā pēc 2013.gada 1.aprīļa, kad netika izmantoti rokas dzelži, pieteicējs būtu izdarījis režīma pārkāpumus, uzvedies agresīvi vai uzbrucis cietuma administrācijas amatpersonām.

Līdz ar to Pārvalde nav pierādījusi, ka pieteicēja uzvedība cietumā ir radījusi pamatu piemērot roku dzelžus arī laika periodā no 2012.gada 5.februāra.

Pamatojoties uz iepriekšminētajiem secinājumiem, tiesa uzskata, ka Jelgavas cietuma administrācijas faktiskā rīcība, laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju, atzīstama par nepamatotu un prettiesisku.

[12] No pieteikuma un rakstveida papildinājumiem izriet, ka pieteicējs vēlas saņemt nodarītā morālā kaitējuma atlīdzinājumu 7114,4 *euro* apmērā *(lietas 10.un 127.lapa).*

Tiesa konstatē, ka pieteicējs, vēršoties Pārvaldē ar apstrīdēšanas iesniegumu *(sūdzība, lietas 71.-75.lapa),* nav lūdzi atlīdzināt nodarīto morālo kaitējumu.

Secināms, ka pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. APL 278.panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Attiecīgi tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu.

[13] Tiesa, pamatojoties uz procesuālās ekonomijas principu, neanalizē pārējos lietas materiālos ietveros apsvērumus, jo tie nevar ietekmēt tiesas nolēmumu pēc būtības.

[14] Pieteicējs par pieteikuma iesniegšanu tiesā samaksājis valsts nodevu 20 latu (28,46 *euro*) apmērā *(lietas 12. lapa).*

APL 126.panta pirmā daļa noteic, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts vai tiesvedība lietā izbeigta, pamatojoties uz šā likuma 282.panta 7.punktu, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu (tostarp arī par pagaidu aizsardzības lūgumu samaksāto valsts nodevu). Savukārt APL 126.panta otrā daļa paredz, ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas bijis atbrīvots un pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja.

Minētais kopsakarā ar apstākli, ka pieteicējs samaksāja valsts nodevu 20 latu (28,46 *euro*) apmērā, norāda, ka Latvijas Republikai uzliekams pienākums atlīdzināt pieteicējam samaksāto valsts nodevu 20 latu (28,46 *euro*) apmērā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo un otro daļu, 246.-251., 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

Apmierināt daļēji /V.S./ pieteikumu.

Atzīt par prettiesisku Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, laika periodā no 2012.gada 5.februāra līdz 2013.gada 5.februārim pielietojot roku dzelžus pieteicējam, pārvietojot viņu pa Jelgavas cietuma teritoriju.

Atstāt bez izskatīšanas /V.S./ pieteikumu daļā par Jelgavas cietuma administrācijas faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku laika periodā no 2011.gada 5.februāra līdz 2012.gada 4.februārim.

Atstāt bez izskatīšanas /V.S./ pieteikumu daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu /V.S./ viņa samaksāto valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu namā.

Tiesnesis A.Vīksne